

Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Merhamet Düzeyleri

Determination of the Compassion Levels of Social Work Students

Rasim BABAHAÑOĞLU¹, Aysel TEKGÖZ OBUZ², Nevzat GENCER³

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, rasimbabahanoglu@hitit.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6538-0329

² Arş. Gör. Dr., Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ayseltekgoz@hitit.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6738-5449

³ Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, nevzatgencer@hitit.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9619-8119

Başvuru: 01.03.2021
Kabul: 27.05.2021

Atıf:
Babahanoğlu, R., Tekgöz-Obuz, A. ve Gencer, N. (2021). Sosyal hizmet öğrencilerinin merhamet düzeyleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), 847-866. DOI: 10.33417/tsh.888894

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin merhamet düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemektir. Böylece sosyal hizmetin temel kavramlarından biri olan merhametin bu alanda okuyan öğrenciler açısından nasıl değerlendirildiği ortaya konulmuş olacaktır. Araştırmanın çalışma grubu 2019-2020 yılının bahar döneminde ANONİM Üniversitelerinde eğitim gören sosyal hizmet bölümü lisans öğrencilerinden oluşmaktadır. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan ve bazı demografik değişkenlerden oluşan bilgi formu ile Akdeniz ve Deniz (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Merhamet Ölçeği" aracılığıyla toplanmıştır. 505 katılımcıdan elde edilen verinin değerlendirildiği çalışmada, Merhamet Ölçeğinin (MÖ) Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,86 olarak hesaplanmıştır. Veriler SPSS 20.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde t testi ve tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır.

Araştırma sonucunda örneklemin MÖ toplam ortalama puanının yüksek olduğu bulgulanmıştır ($\bar{x}=95,52$). MÖ ile alt boyutlardan elde edilen puanlar, aile yapısı ve yaşadığı yer değişkenlerine göre farklılaşmazken, cinsiyet değişkenine göre ölçeğin geneli ve tüm alt boyutlarında kadınlar lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<.05$). Aile tutumu değişkeninde bilinçli farkındalık alt boyutu dışında; aile geliri değişkeninde ise MÖ geneli ve sevecenlik alt boyutu dışında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır ($p>.05$). Sınıf düzeyi değişkenine göre MÖ toplam puanı ile sevecenlik, paylaşımların bilincinde olma ve bilinçli farkındalık alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<.05$).

Anahtar kelimeler: Sosyal hizmet, sosyal hizmet öğrencileri, merhamet, merhamet düzeyi

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the compassion levels of social work students according to some variables. Thereby, it will be revealed how compassion, one of the basic concepts of social work, is evaluated in terms of students studying in this field. The study group of the research consists of undergraduate students of social work departments studying at Selçuk, KTO Karatay and Necmettin Erbakan Universities in the spring semester of 2019-2020. The data were collected through the information form prepared by the researchers and consisting of some demographic variables, and the "Compassion Scale" adapted into Turkish by Akdeniz and Deniz (2016). In the study where the data obtained from 505 participants were evaluated, the Cronbach Alpha reliability coefficient of the Compassion Scale (CS) was calculated as 0.86. The data were analyzed with the SPSS 20.0 package program. T test and one-way analysis of variance (ANOVA) were used to analyze the data.

As a result of the research, it was found that the total mean score of the sample on the CS was high ($\bar{x} =95,52$).

While the scores obtained from the sub-dimensions with the CS did not differ according to the variables of family structure and place of residence, significant differences were found in favor of women in the overall and all sub-dimensions of the scale according to the gender variable ($p < .05$). Apart from the mindfulness sub-dimension in the family attitude variable and except for the total score of CS and the kindness sub-dimension in the family income variable, no significant difference was found ($p > .05$). Significant differences were found between the groups in terms of kindness, common humanity and mindfulness sub-dimensions with the CS total score according to the class level variable ($p < .05$).

Keywords: *Social work, social work students, compassion, compassion level*

GİRİŞ

Merhamet, ortak bir tanımı olmayan fakat çeşitli şekillerde ele alınan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum Strauss ve arkadaşları (2016: 15) tarafından sorun olarak değerlendirilmektedir. Zira ortak tanımı olmayan bir kavramın ölçülmesi, araştırılması ve değerlendirilmesi, beraberinde pek çok zorluğu da getirmektedir. Bu nedenle alan yazında merhamet, farklı araştırmacılar tarafından sosyal duyarlılık, empati, acı ve sempati gibi bazı kavramlarla birlikte ele alınmaktadır.

Sosyal duyarlılık, yaşadığımız dünya üzerinde olaylara ve ilişkilere duyarlı olmayı ve sorumlulukları yerine getirmeyi ifade eder. Sorunlar karşısında sahip olunan duyarlılık, olaylara çözüm üretmeyi beraberinde getirdiğinden bu kavramın önemli olduğu düşünülmektedir (Fuller ve Myers, 1941: 322). Nitekim sosyal problemlerin yok edilmesinde olaylara yönelik insancıl bir duyarlılık önemli olmaktadır (Pashkevich, 2011). Aksi durumda giderek artan sorunlar, içinde bulunulan zamanın koşullarına bağlı olarak, sosyal sistemlerin de sorunlu hale gelmesine sebebiyet verecektir (Johnson, 2005: 44). Ancak sosyal duyarlılıkla birlikte sorumluluk duygusu gelişen bireyler, kolaylıkla başkaları için kaygı duyabilen ve başkalarına fayda sağlamayı amaçlayan bir tutuma sahip olacaklardır (Staub, 1979; Demirel ve Buğdaycı, 2019: 56).

Merhamet kavramının birlikte anıldığı bir diğer kavram da "*empati*"dir. Goleman (2006), merhamet ve empati arasındaki yakın ilişkinin varlığına değinmiş ve günlük hayatta bu ikisini birlikte kullanılabileceğini ifade etmiştir. Neff ve Pommier (2013) de merhamet ve empati kavramlarının birbirine oldukça benzerlik gösterdiğini hatta bazen birbiri yerine kullanıldığını belirtmişlerdir (Çapan, 2019). Ayrıca onlara göre empati, merhamet için bir ön koşuldur. Bu nedenle başkalarına karşı duyulan hissiyatın tam olarak ne olduğunu bilmek burada önemli olmaktadır.

Merhamet kavramı ile birlikte ele alınabilecek bir kavram da "*acı*"dır. Cingel (2009)'e göre merhametin ortaya çıkmasına yol açabilecek en temel kavramlardan biri acıdır. Başa gelen ve nasıl atlatılacağı bilinmeyen acı olaylara karşı merhamet duygusunun ortaya çıkması, çoğu zaman kaçınılmazdır. Acı çeken kimseye karşı duyulan üzüntü merhamet mi acı mı bunu karıştırmamak gerekir zira bunlar birbirine benzese de farklı anlamlara karşılık gelen kavramlardır (Gilbert ve Choden, 2014). Acıma duygusu olan bireyler, ahlaki ve psikolojik yönden kendini büyük görme özelliği taşımaktadır (Akdeniz ve Deniz, 2016). Merhamet ise, insanın başkalarına karşı hissettiği acıma duygusundan öte bir haldir (Yılmaz ve Üstün, 2018). İnsanlar, merhamet kavramından yoksun olduklarında yalnızca acı ve hüznün gibi yoğun duygular içerisinde kalmaktadır. Başka bir deyişle kişiler, çevrelerindeki insanların yaşadığı acı, üzüntü gibi duygulara erişemediğinde, ortaya çıkan duygu sadece acıma ile sınırlı olacaktır (Akın, 2018).

Yine merhamet kavramı ile birlikte ele alınan bir diğer kavram da "*sempati*"dir. Sempati, merhamet kavramına benzeyen yönleri nedeniyle kimi zaman onun yerine dahi kullanılmaktadır (Deane-Drummond, 2017). Nas ve Sak (2020) ise her iki kavramın da bir kişinin başına gelen kötü bir durum

soncunda ortaya çıkabileceğine ancak bazı açılardan birbirinden farklı olduklarına değinmişlerdir. Aktaş ve Coştur (2007) da yaptıkları çalışmalarında sempati kavramının, merhamet kavramında olduğu gibi daha çok *yardım etme* eylemi ile birlikte anıldığına değinmişlerdir. Bu nedenle de yapılan pek çok çalışmada bu iki kavram arasındaki pozitif bir ilişkiye atıf yapılmaktadır.

Kısacası ortak bir tanımından bahsetmek zor olsa da merhamet; kökeni Arapça'dan gelen bir kelimedir ve "bir kimsenin veya bir başka canlıının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma ya da şefkat hissi" (Doğan, 1996; TDK, 2020) şeklinde tanımlanmaktadır. Kimi teorisyenler, merhametin içerisinde, üzüntü ve sevgi duygularının bir arada olup olmadığını, merhametin sevgiden doğup doğmadığını veya başkasının sorununu üstlenip üstlenmediği ile ilişkisini tartışmaktadır. Ancak, genel bir çerçeveden bakılırsa; bazılarına göre merhamet, sıkıntı çekme durumuna empatik bir yaklaşımı, bazılarına göre başkaları için üzüntü duymayı ifade eder. Bazılarına göre ise merhamet, bahsedilen tüm duygulardan farklıdır (Atalay, 2018). Sayar (2011)'a göre, insanlığa dair ışığın kendini yeniden göstermesine vesile olan değerli bir duygu olan merhamet, bütün dinlerin ve inançların insana yönelik evrensel değer ve yaklaşımını ifade eder (Gök, 2015; Dalgacı ve Gürses, 2018). Ayrıca ilgisiz, desteksiz, yardımsız bir hayatın varlığı istenmeyen bir durum olduğundan insanlığın, her daim merhamete ihtiyaç duyması kaçınılmaz olmaktadır (Hökelekli, 2008).

Tüm insanlığı ilgilendiren böylesi bir kavramın önemi, bazı ünlü düşünürlerce de ele alınmıştır. Örneğin felsefeci Schopenhauer merhameti, adalete ve insan sevgisine ulaştıran bir araç olarak görmekte ve bu yüce duygu ile insanın kendini bir başkasının yerine koyabileceğini aktarmaktadır (Çalışkan Akçetin, 2016). Benazus (2009) bir çalışmada, Mevlâna Celaleddin Rumi'den bahsederek, merhamet kavramına nasıl baktığına değinmiştir. Mevlana'ya göre merhamet, *insanın ayrılmaz bir parçasıdır*. Gelişen diğer olumlu duygularıyla beraber merhamet sayesinde, toplum olumlu yönde etkilenebilecektir.

Merhamet duygusunun varlığından bahsedebilmek için olması zorunlu olan bir durum vardır ki o da; karşı tarafın acı çektiğine dair farkındalık ve ona karşı duyulan şefkattir. Fakat bunun yanında karşı tarafın acısını dindirmeye yönelik bir eylemin olması da önemlidir. Bu eylemin varlığı, merhametin ayırt edici yönüne işaret eder (Polat, 2016). Bir değer olarak merhametin diğer özellikleri arasında sıklıkla anılabilecek pek çok kavramdan bahsedilebilir. Bunlar arasında; strese karşı tolerans, iyiliği gözetme, kendini ve diğerlerini gözetmede daha motivasyonlu olma, kendisinin ve diğerlerinin ihtiyaçlarına ve duygularına karşı hassasiyet, kendisinin ve başkalarının duygularıyla, ihtiyaçlarıyla ve sıkıntılılarıyla duygusal olarak bağlı olma yer almaktadır. Ayrıca zorlu hisleri, anıları ve durumları görmezden gelmekten ziyade yönetebilme kabiliyetine sahip olmayı, kendimizin ve diğerlerinin aklının nasıl çalıştığını, hissedilenlerin neden hissedildiğini, düşünülenlerin neden düşünüldüğünü anlamak için empati ile yaklaşabilme, kendimize ve diğerlerine karşı aşağılayıcı olmayan, kabul eden bir tavır gibi birçok erdemli davranış kalıbı da bunlardandır (Gilbert ve Irons, 2005; Çapan, 2019).

Kişilerarası ilişkilerde önemli bir konuma sahip olan ve temelde fayda sağlamayı amaçlayan merhamet (Nas ve Sak, 2020), sosyal hizmet mesleği ve disiplininde de oldukça önemlidir. Zira

toplumun geneline göre koşulları daha olumsuz olan bireylerle çalışan sosyal hizmet, duygulardan bağımsız bir alan değildir (Zastrow, 2013: 140). Kötü durumda olan insanlar için üzülmemizin temeli merhamete dayanabilmektedir. Yoksula karşı gelişen yardım etme isteği başka hedefleri de barındırırsa bile en nihayetinde onlara karşı duyulan yardım etme motivasyonu, merhamete işaret etmektedir (Segal, 2007; Morrison ve Robinson, 1997). Yapılan araştırmalarda dezavantajlı gruplarla ilgilenen ve bakımlarından sorumlu olan kişilerdeki merhametin, bakım alan kişiler açısından önemli olduğu saptanmıştır. Aslında merhamet hem bakım verenler hem de bakıma muhtaç olanlar için önemli bir faktördür (Polat, 2016). Örneğin hastanelerde çalışan ve ciddi travmalara tanık olan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarda sergiledikleri duygusal tepkilerden biri olan merhamet, hem uzmanların hem de hastaların sağlığı açısından önemli kabul edilmektedir (Badger, Royse ve Craig, 2008). Sosyal hizmet uygulamalarında oldukça önemli bir yere sahip olan empati ve merhametin; sosyal hizmet uzmanlarının doğasında olduğuna ve sorun çözme noktasındaki motive edici yönlerine de denilmektedir (Barlow ve Hall, 2007, Radey ve Figley 2007,). Ancak ne yazık ki, mesleki anlamda önemli kabul edilse de merhamet, sosyal hizmet eğitimde çok odaklanılan bir konu olmamıştır (Başer ve Tekin, 2019).

Dolayısıyla merhamet kavramından bağımsız bir sosyal hizmet uygulamasının yetersiz kalacağı görüşünden beslenen bu araştırmada, mesleğe adım atmaya hazırlanan sosyal hizmet öğrencilerinin, merhamet düzeylerini çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın temel problem cümlesi; “*Sosyal hizmet bölümünde okuyan üniversite öğrencilerinin merhamet düzeyleri nasıldır?*” şeklinde belirlenmiştir. Temel problem cümlesi çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal Hizmet bölümünde okuyan öğrencilerin merhamet düzeyleri nasıldır?
2. Sosyal Hizmet bölümünde okuyan öğrencilerin merhamet düzeyleri ile çeşitli sosyo-demografik değişkenler (cinsiyet, yaşanılan yer, aile yapısı, ailenin tutumu, devam etmekte olduğu sınıf ve aile gelir durumu) arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma, nicel desende olup, genel tarama modelinin bir alt türü olan, betimsel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Genel tarama modelleri, çok sayıda veriden meydana gelen bir evrende, evren ile ilgili genel bir yargıya vararak, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemelerini ifade eder (Karasar, 2015).

Tarama araştırmalarında, geçmiş olaylarla alakalı veri bulma, bu veriler arasında ilişki kurma ve yargılarda bulunmak için, kanıtların toplanması ve değerlendirilmesi büyük bir önem taşır. Doğru sonuçlara ulaşmak amacı ile bakıldığında, toplanan her verinin ‘geçerlilik ve önem’ bakımından eleştiri süzgecinden geçirilmesi büyük önem arz eder (Gall vd., 1996). Araştırma öncesinde Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinden 16.02.2020 tarihli ve 2020/296 sayılı karar numarası ile Etik Kurul izni alınmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Şubat-Mart 2020 tarihlerinde Selçuk Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Karatay Üniversitesi'nde lisans düzeyinde eğitim-öğretim görmekte olan sosyal hizmet öğrencilerinin tamamı oluşturmaktadır. Söz konusu üniversitelerde toplam 1006 sosyal hizmet öğrencisi bulunmaktadır. Bu araştırmanın örneklemini ise, basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle ulaşılabilen ve çalışmaya gönüllü bir şekilde katılan 505 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılara ait tanımlayıcı bilgiler Tablo1'de sunulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, araştırmacılar tarafından hazırlanan katılımcılara ait bazı bağımsız değişkenlerden oluşan demografik bilgi formu (cinsiyet, yaşanılan yer, aile yapısı, ailenin tutumu, devam etmekte olduğu sınıf ve aile gelir durumu) ile Akdeniz ve Deniz (2016) tarafından uyarlanan "Merhamet Ölçeği" kullanılmıştır.

Merhamet Ölçeği (MÖ): Pommier (2011) tarafından geliştirilmiş, Akdeniz ve Deniz (2016) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Merhamet ölçeği altı alt boyuttan ve 24 maddeden oluşmaktadır. "Hiçbir zaman" ve "her zaman" arasında 5'li likert tiptedir. Ölçek sevecenlik (6, 8, 16, 24), umursamazlık (2, 12, 14, 18), paylaşımların bilincinde olma (11, 15, 17, 20), bağlantısızlık (3, 5, 10, 22), bilinçli farkındalık (4, 9, 13, 21) ve ilişki kesme (1, 7, 19, 23) olmak üzere altı alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Alt boyutlar için iç tutarlık güvenilirlik katsayıları, sevecenlik için .73, umursamazlık için .64, paylaşımların bilincinde olma için .66, bağlantısızlık için .67, bilinçli farkındalık için .70 ve ilişki kesme için .60 olarak hesaplanmıştır. Aynı zamanda, ölçeğin uyum indeksleri ise, GFI = .90, CFI = .94, NFI = .91, IFI = .94 ve RMSEA = .061 olacak şekilde tespit edilmiştir (Akdeniz ve Deniz, 2016: 55-56). Bizim çalışmamızda ölçek alt boyutlarının güvenilirlik katsayıları ise, sırasıyla *Sevecenlik* alt boyutu için .66, *Umursamazlık* alt boyutu için .70, *Paylaşımların Bilincinde Olma* alt boyutu için .74, *Bağlantısızlık* alt boyutu için .72, *Bilinçli Farkındalık* alt boyutu için .66 ve *İlişki Kesme* alt boyutu için .74 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin umursamazlık, bağlantısızlık ve ilişki kesme alt boyutları ters çevrilerek hesaplanır. Bu hesap sonrasında toplam puan ortalaması alınır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 120 olup, alınan puan arttıkça merhamet düzeyi de artmaktadır. Ölçeğin uyarlama sürecindeki Cronbach Alpha iç güvenilirlik katsayısı .85 olarak bulunmuştur (Akdeniz ve Deniz, 2016; Çingöl vd., 2018; Candemir, 2019). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha değeri .86 tespit edilmiştir.

Verilerinin Toplanması ve Analizi

Araştırmalar genellikle verilerin toplanma sürecine göre anlık, kesitsel ve boylamsal olarak üçe ayrılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2013). Bu araştırma ise, anlık sürece göre gerçekleştirilmiştir. Anlık süreç, araştırmacının zamansal ve ekonomik gibi imkânlar dâhilinde verilere ulaşabilme olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2015: 132). Bu kapsamda; araştırmadaki katılımcılara yüz yüze anket uygulanarak veriler toplanmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 20,0 paket programına aktarılmıştır. Aktarım sırasında eksikliklerin giderilmesi için gerekli kontroller yapıldıktan sonra analiz işlemleri gerçekleştirilmiştir. Öncelikle katılımcıların merhamet düzeyleri ya da sosyal duyarlılık tutumlarına ilişkin betimsel istatistikler yapılmıştır. Daha sonra yapılan normallik testi, örneklem sayısının yeterli ve dağılımların normal olduğunu gösterdiğinden, veri analizinde parametrik testler kullanılmıştır (bkz. Tablo 2).

Katılımcıların merhamet ölçeği ve alt boyutlarının toplam puanları ile cinsiyetlerine göre farklılaşım farklılaşmadığını test etmek için bağımsız örneklem için t-testi; yaşanan yer, aile yapısı, aile tutumu, devam etmekte oldukları sınıf ve aile gelir durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek için de tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmıştır. İstatistiksel anlamlılık .05 düzeyinde sınanmıştır. Elde edilen sonuçlar, “Bulgular” bölümünde tablolar halinde sunulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda öncelikle örneklemin sosyo-demografik özellikleri ve merhamet düzeylerine ilişkin genel tutumları betimlenmiştir. Daha sonra ölçekten elde edilen puanların belirlenen bağımsız değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir.

Örneklemin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Betimsel Bulgular

Örneklemin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzdeler oranları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Örneklemin Sosyo-Demografik Özellikleri

Sosyo-Demografik Özellikler	Seçenekler	Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	305	60,4
	Erkek	200	39,6
Devam etmekte olduğu sınıf	1. Sınıf	160	31,7
	2. Sınıf	151	29,9
	3. Sınıf	88	17,4
	4. Sınıf	106	21,0
Yaşadığı yer	Köy/Kasaba	80	15,8
	İlçe	192	38,1
	Şehir/Büyükşehir	233	46,1
Aile yapısı	Çekirdek aile	396	78,4
	Geniş aile	83	16,4
	Diğer (Tek ebeveyn)	26	5,2
	Demokratik	316	62,6
Ailenin tutumu	Baskıcı	47	9,3
	Aşırı ilgili	114	22,6
	İlgisiz	28	5,5
	Düşük	119	23,5
Aile gelir durumu	Orta	151	30,0
	Yüksek	235	46,5

Tablo incelendiğinde; katılımcıların %60,4’ünün kadın, %39,6’sının ise erkek olduğu görülmektedir. %31,7’si 1. Sınıf, %29,9’u 2. Sınıf, %17,4’ü 3. Sınıf ve %21’i de 4. Sınıf düzeyinde eğitim görmektedir. Araştırmaya katılanların %15,8’i köyde/kasabada, %38,1’i ilçede ve %46,1’i de

şehirde/büyükşehirde yaşamaktadır. Katılımcıların % 78,4'ü çekirdek ailede ve %16,4'ü geniş ailede yaşarken, tek ebeveynli ailede yaşayanların oranı ise %5,2'dir. Ailenin tutumu değişkenine göre, örneklemin ailelerinin %62,6'sının demokratik, % 9,3'ünün baskıcı, %22,6'sının aşırı ilgili ve %5,5'inin de ilgisiz tutumlu ailelere sahip oldukları görülmektedir. Aile gelir durumuna ilişkin bulgular, örneklemin %23,5'inin "düşük", %30'unun "orta" ve %46,5'inin de "yüksek" gelirli ailelere sahip olduğunu göstermektedir.

Merhamet Ölçeği (MÖ) ve Alt Boyutlarına Ait Betimsel Bulgular

Tablo 2, örneklemin Merhamet Ölçeği ile alt boyutlarından aldıkları toplam puan ortalamalarına ait verileri içermektedir.

Tablo 2. MÖ ve Alt Boyutlarına İlişkin Ortalama Puanlar

MÖ ve Alt Boyutları	N	Min.	Max.	\bar{X}	Ss.	Skewness	Kurtosis
MÖ	505	59,04	112,08	95,52	9,43	-,98	,99
Sevecenlik	505	1,50	5,00	16,68	,67	-,98	1,04
Umursamazlık	505	1,50	5,00	16,64	,65	-,89	,82
Paylaşımların bilinç. olma	505	1,00	5,25	16,52	,67	-1,13	1,64
Bağlantısızlık	505	2,00	5,00	14,72	,45	-,69	1,15
Bilinçli farkındalık	505	2,00	5,00	16,32	,57	-,84	,90
İlişki kesme	505	2,00	5,00	14,64	,43	-,49	,94

Tablo 2'deki sonuçlardan; örneklemin MÖ puanlarının minimum 59,04, maksimum 112,08 ve toplam tutum puan ortalamasının da $95,52 \pm 9,43$ olduğu anlaşılmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 120'dir. Alt boyutlara ilişkin veriler incelendiğinde; puanların minimum 1, maksimum 5,00 arasında değiştiği ve en yüksek ortalamanın *Sevecenlik* alt boyutunda elde edildiği görülmektedir ($\bar{X}=16,68$). Alt boyutlardan elde edilen puanlar sırasıyla; *Umursamazlık*: $\bar{X}=16,64$, *Paylaşımların Bilincinden Olma*: 16,52, *Bağlantısızlık*: $\bar{X}=14,72$, *Bilinçli Farkındalık*: $\bar{X}=16,32$ ve *İlişki Kesme*: $\bar{X}=14,64$ olarak hesaplanmıştır. MÖ ve tüm alt boyutlarının Skewness (Çarpıklık) ve Kurtosis (Basıklık) indeksleri ± 2 arasında olduğundan, normallik varsayımı da sağlanmaktadır (Jöreskog ve Sorbon, 1996). Bu sonuçlara göre, dağılımın homojen olduğu ve katılımcıların merhamet düzeyinin yüksek olduğu değerlendirilebilir.

Merhamet Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puanların Demografik Değişkenler İle Karşılaştırılması

Araştırma problemi çerçevesinde, öğrencilerin merhamet düzeylerinin çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin t-testi ve ANOVA testi sonuçları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 3. Cinsiyete Göre MÖ ve Alt Boyutlara Ait t-Testi Sonuçları

MÖ-Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	p	
MÖ	Kadın	305	96,96	7,93	4,85	0,00*	
	Erkek	200	89,04	10,90			
Sevecenlik	Kadın	305	17,00	0,62	3,83	0,00*	
	Erkek	200	15,20	0,72			
Umursamazlık	Kadın	305	16,92	0,59	4,12	0,00*	
	Erkek	200	15,36	0,72			
Paylaşımların Olma	Bilincinde	Kadın	305	16,68	0,61	2,00	0,04*
		Erkek	200	15,80	0,75		
Bağlantısızlık	Kadın	305	15,00	0,41	4,06	0,00*	
	Erkek	200	13,56	0,48			
Bilinçli Farkındalık	Kadın	305	16,60	0,51	3,52	0,00*	
	Erkek	200	15,12	0,65			
İlişki kesme	Kadın	305	14,84	0,39	2,82	0,00*	
	Erkek	200	13,72	0,48			

*p<0.05

Tablo 3, katılımcıların cinsiyet değişkeni ile MÖ ve alt boyutlarının toplam puanları arasındaki anlamlılık düzeyinin tespiti için yapılan t-testi analiz sonuçlarını göstermektedir. Sonuçlara bakıldığında; MÖ ve alt boyutlarının puan ortalamasının cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir ($p<.05$). Veriler, MÖ'den elde edilen puanlarda, kadınların ortalamasının ($\bar{X}=96,96$), erkeklerin ortalamasından ($\bar{X}=89,04$) anlamlı düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca tüm alt boyutlarda yine kadınların puan ortalaması daha yüksek çıkmıştır. Kadınların elde ettiği en yüksek ortalamanın *Sevecenlik* alt boyutunda olduğu (Kadın: $\bar{X}=17,00$; Erkek: $\bar{X}=15,20$), en düşük ortalamanın da *İlişik Kesme* alt boyutunda olduğu (Kadın: $\bar{X}=14,84$; Erkek: $\bar{X}=13,72$) saptanmıştır. Buna göre kadınların merhamet düzeyleri erkeklere göre daha yüksektir.

Tablo 4. Sınıf Düzeyine Göre MÖ ve Alt Boyutlara Ait Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

MÖ ve Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	\bar{X}	Ss	F	p	Anlamlı Fark (Scheffe)
MÖ	1. Sınıf	160	96,72	8,52	6,70	0,00*	1>4
	2. Sınıf	151	96,072	8,05			
	3. Sınıf	88	95,52	9,32			
	4. Sınıf	106	92,16	11,65			
Sevecenlik	1. Sınıf	160	17,08	0,64	4,47	0,00*	1>4
	2. Sınıf	151	16,88	0,62			
	3. Sınıf	88	16,72	0,59			
	4. Sınıf	106	15,84	0,80			
Umursamazlık	1. Sınıf	160	16,80	0,64	2,40	0,06	-
	2. Sınıf	151	16,88	0,56			
	3. Sınıf	88	16,68	0,67			
	4. Sınıf	106	16,08	0,75			
Paylaşımların Bilincinde Olma	1. Sınıf	160	16,72	0,64	6,29	0,00*	1>4
	2. Sınıf	151	17,08	0,63			
	3. Sınıf	88	16,36	0,61			
	4. Sınıf	106	15,64	0,77			
Bağlantısızlık	1. Sınıf	160	14,76	0,43	2,57	0,05*	1>4
	2. Sınıf	151	14,96	0,44			
	3. Sınıf	88	14,76	0,44			
	4. Sınıf	106	14,40	0,48			
Bilinçli Farkındalık	1. Sınıf	160	16,80	0,53	3,78	0,01*	1>4
	2. Sınıf	151	16,40	0,54			
	3. Sınıf	88	16,20	0,57			
	4. Sınıf	106	15,80	0,66			
İlişki kesme	1. Sınıf	160	14,60	0,41	0,11	0,94	-
	2. Sınıf	151	14,60	0,41			
	3. Sınıf	88	14,72	0,43			
	4. Sınıf	106	14,68	0,48			

*p<0.05

Tablodaki veriler incelendiğinde, sınıf değişkenine göre merhamet toplam puan ortalaması (F=6,70; p=.00, p<.05), *Sevecenlik* (F=4,47; p=.00, p<.05), *Paylaşımın Bilincinde Olma* (F=6,29; p=.00, p<.05), *Bağlantısızlık* (F=2,57; p=.05) ve *Bilinçli Farkındalık* (F=3,78; p=.01, p<.05) alt boyutlarında gruplar arası farklılaşma olduğu görülmektedir. Farklılaşmanın ise, 1. Sınıf ve 4. Sınıflar arasında 1. Sınıfa devam eden öğrenciler lehine olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Aile Gelir Durumuna Göre MÖ ve Alt Boyutlara Ait Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

MÖ ve Alt Boyutlar	Aile Gelir Durumu	N	\bar{X}	Ss	F	p	Anlamlı Fark (Scheffe)
MÖ	Düşük	119	95,75	8,81	1,45	0,04*	1>3
	Orta	151	95,35	9,26			
	Yüksek	235	95,50	9,53			
Sevecenlik	Düşük	119	4,32	0,62	3,98	0,01*	1>3
	Orta	151	4,16	0,65			
	Yüksek	235	4,10	0,70			
Umursamazlık	Düşük	119	4,26	0,60	2,58	0,07	-
	Orta	151	4,18	0,66			
	Yüksek	235	4,10	0,67			
Paylaşımların Bilincinde Olma	Düşük	119	4,18	0,63	0,49	0,61	-
	Orta	151	4,14	0,70			
	Yüksek	235	4,10	0,67			
Bağlantısızlık	Düşük	119	3,75	0,44	1,85	0,15	-
	Orta	151	3,69	0,43			
	Yüksek	235	3,65	0,45			
Bilinçli Farkındalık	Düşük	119	4,14	0,54	1,04	0,35	-
	Orta	151	4,09	0,59			
	Yüksek	235	4,05	0,58			
İlişki kesme	Düşük	119	3,71	0,39	1,61	0,19	-
	Orta	151	3,67	0,43			
	Yüksek	235	3,63	0,45			

*p<0.05

Araştırılan konulardan birisi de gelir durumu ile merhamet düzeyi arasındaki ilişkidir. Katılımcıların aile gelir durumu ile merhamet toplam puan ortalaması (F=1,45; p=.04, p<.05) ve *Sevecenlik* (F=3,98; p=.01, p<.05) alt boyutunda gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu gözlemlenmiştir (F=3,98; p=.01, p<.05). Farklılaşmanın ise, aile gelir durumlarının “düşük” ve “yüksek” olanlar arasında düşük düzeyde gelire sahip grup lehine olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Yaşadığı Yere Göre MÖ ve Alt Boyutlara Ait Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

MÖ ve Alt Boyutlar	Yaşadığı Yer	N	\bar{X}	Ss	F	p	Anlamlı Fark (Scheffe)
MÖ	Köy/kasaba	80	96,48	7,75	0,69	0,50	-
	İlçe	192	95,04	9,06			
	Şehir/Büyükşehir	233	95,52	10,20			
Sevecenlik	Köy/kasaba	80	16,76	0,63	0,10	0,90	-
	İlçe	192	16,72	0,62			
	Şehir/Büyükşehir	233	16,64	0,73			
Umursamazlık	Köy/kasaba	80	16,64	0,71	0,48	0,61	-
	İlçe	192	16,56	0,66			
	Şehir/Büyükşehir	233	16,72	0,62			
Paylaşımların Bilincinde Olma	Köy/kasaba	80	17,04	0,55	3,59	0,02*	1>2
	İlçe	192	16,24	0,66			
	Şehir/Büyükşehir	233	16,52	0,70			
Bağlantısızlık	Köy/kasaba	80	14,68	0,41	0,56	0,57	-
	İlçe	192	14,64	0,45			
	Şehir/Büyükşehir	233	14,84	0,46			
Bilinçli Farkındalık	Köy/kasaba	80	16,28	0,55	0,13	0,87	-
	İlçe	192	16,40	0,59			
	Şehir/Büyükşehir	233	16,32	0,57			
İlişki kesme	Köy/kasaba	80	15,08	0,38	0,70	0,49	-
	İlçe	192	14,52	0,41			
	Şehir/Büyükşehir	233	14,60	0,46			

*p<0.05

Yine katılımcıların yaşadıkları yer ile merhamet düzeyleri toplam puanı ve *Paylaşımların Bilincinde Olma* alt boyutu ($p<.05$) dışında diğer alt boyutların toplam puanları arasında herhangi bir farklılaşma saptanmamıştır ($p>.05$). *Paylaşımların Bilincinde Olma* alt boyutunda gruplar arası anlamlılığa bakıldığında ise, köy/kasabada yaşayanların ilçede yaşayanlara göre merhamet düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte köy/kasabada yaşayan öğrencilerin merhamet puan ortalaması ($\bar{X}=17,04$), ilçede ($\bar{X}=16,24$), ya da şehir/büyükşehirde yaşayanlara göre ($\bar{X}=16,52$) daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 7. Aile Yapısına Göre MÖ ve Alt Boyutlara Ait Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

MÖ ve Alt Boyutlar	Aile Yapısı	N	\bar{X}	Ss	F	p
MÖ	Çekirdek Aile	396	95,52	9,44	0,15	0,86
	Geniş Aile	83	95,28	8,81		
	Diğer	26	95,28	11,38		
Sevecenlik	Çekirdek Aile	396	16,68	0,67	0,00	0,99
	Geniş Aile	83	16,68	0,66		
	Diğer	26	16,80	0,69		
Umursamazlık	Çekirdek Aile	396	16,64	0,65	0,01	0,98
	Geniş Aile	83	16,68	0,65		
	Diğer	26	16,72	0,72		
Paylaşımların Bilincinde Olma	Çekirdek Aile	396	16,56	0,67	0,14	0,86
	Geniş Aile	83	16,44	0,65		
	Diğer	26	16,40	0,67		
Bağlantısızlık	Çekirdek Aile	396	14,72	0,45	0,17	0,83
	Geniş Aile	83	14,88	0,44		
	Diğer	26	14,44	0,49		
Bilinçli Farkındalık	Çekirdek Aile	396	16,40	0,57	0,82	0,44
	Geniş Aile	83	16,12	0,55		
	Diğer	26	16,40	0,64		
İlişki kesme	Çekirdek Aile	396	14,64	0,43	0,16	0,84
	Geniş Aile	83	14,64	0,43		
	Diğer	26	14,40	0,50		

Tablo 7, söz konusu değişkenlerden birisi olan aile yapısına ilişkin analiz sonuçlarını göstermektedir. Buna göre; katılımcıların merhamet düzeyleri ile sahip oldukları aile yapısı arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$). Diğer bir deyişle; aile yapısının katılımcıların merhamet düzeyi üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır. Çekirdek aile, geniş aile ya da tek ebeveynli aileye sahip bireylerin merhamet düzeyleri birbirine benzerdir.

Tablo 8. Aile Tutumuna Göre MÖ ve Alt Boyutlara Ait Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

MÖ ve Alt Boyutlar	Aile Tutumu	N	\bar{X}	Ss	F	p	Anlamlı Fark (Scheffe)
MÖ	Demokratik	316	95,28	9,34	5,21	0,00*	3>4
	Baskıcı	47	96,96	7,36			
	Aşırı ilgili	114	97,68	8,95			
	İlgisiz	28	91,20	12,79			
Sevecenlik	Demokratik	316	16,56	0,69	3,48	0,01*	3>4
	Baskıcı	47	17,00	0,56			
	Aşırı ilgili	114	17,12	0,60			
	İlgisiz	28	15,64	0,80			
Umursamazlık	Demokratik	316	16,60	0,64	4,23	0,00*	3>4
	Baskıcı	47	16,84	0,62			
	Aşırı ilgili	114	16,84	0,58			
	İlgisiz	28	15,44	0,93			
Paylaşımların Bilincinde Olma	Demokratik	316	16,56	0,67	0,76	0,51	-
	Baskıcı	47	17,04	0,55			
	Aşırı ilgili	114	16,28	0,71			
	İlgisiz	28	16,32	0,70			
Bağlantısızlık	Demokratik	316	14,68	0,45	2,51	0,05*	3>4
	Baskıcı	47	14,88	0,43			
	Aşırı ilgili	114	14,88	0,40			
	İlgisiz	28	14,20	0,59			
Bilinçli Farkındalık	Demokratik	316	16,32	0,59	4,56	0,00*	3>4
	Baskıcı	47	16,16	0,48			
	Aşırı ilgili	114	16,68	0,54			
	İlgisiz	28	15,00	0,60			
İlişki kesme	Demokratik	316	14,52	0,44	1,77	0,15	-
	Baskıcı	47	14,96	0,40			
	Aşırı ilgili	114	14,80	0,37			
	İlgisiz	28	14,60	0,57			

*p<0.05

Tablo 8'deki analiz sonuçlarına göre, katılımcıların ailesinin tutumu ile merhamet ölçeğinin toplam puanları ve *Sevecenlik*, *Umursamazlık*, *Bağlantısızlık* ve *Bilinçli Farkındalık* alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık söz konusudur. Gruplar arası anlamlı farklılığın tespiti için yapılan Post Hoc test analizine göre farklılaşmanın "aşırı ilgili" ve "ilgisiz" olan gruplar arasındadır (F=5,21; p<.05). Ailesi "aşırı ilgili" olan öğrencilerin puan ortalaması (\bar{X} =97,68), ailesi "ilgisiz" olan öğrencilerin puan

ortalamasına göre ($\bar{X}=91,20$) daha yüksektir. Bu sonuç ilgili olan bir aileye sahip olmanın, merhamet düzeyini olumlu etkilediğini düşündürmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Yapılan araştırmada sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin merhamet düzeylerinin cinsiyet, devam etmekte olduğu sınıf, aile gelir durumu, yaşanılan yer, aile yapısı ve ailenin tutumu değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda 505 üniversite öğrencisinin merhamet ölçeği puan ortalaması 95,52 olarak tespit edilmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puanın 120 olduğu göz önüne alındığında öğrencilerin merhamet düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Alan yazında araştırma bulgularımıza yakın sonuçların elde edildiği çalışmalara rastlamak mümkündür. Örneğin Çingöl ve arkadaşları tarafından yapılan ve sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin merhamet düzeylerinin incelendiği araştırmada öğrencilerin MÖ puan ortalaması $4,19\pm 0,44$ olarak tespit edilmiştir (Çingöl vd., 2018: 65). Benzer şekilde, Karataş ve Öksüz (2020), sosyal çalışmacı aday öğrencilerinin merhamet puan ortalamasını $4,24\pm 0,44$ olarak belirlemiştir. Doğan Yüksekol ve arkadaşları (2020: 570) da yaptıkları çalışmalarında, katılımcıların merhamet düzeylerini yüksek bulmuşlardır.

Çalışmada cinsiyet değişkenine göre kadınların merhamet düzeylerinin erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Alan yazında çalışma sonuçlarını destekleyen araştırmalar mevcuttur. Örneğin, Çingöl ve arkadaşları da çalışmalarında kadınların MÖ genel ortalamasını ($\bar{X}=4,03$) erkeklerin ortalamasından ($\bar{X}=4,00$) daha yüksek bulmuşlardır (Çingöl vd., 2018: 65). Başer ve Tekin (2019) de Sosyal Hizmet bölümü öğrencilerinin merhamet ve özgeçmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, kadınların merhamet düzeylerini ($\bar{X}=102,12$) erkelere göre ($\bar{X}=94,91$) daha yüksek bulmuşlardır. Tatum'un (2012) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada da benzer bir sonuç elde edilmiştir. Çeşitli araştırmalarda da kadınların merhamet düzeylerinin daha yüksek olmasının beklendiği ifade edilmektedir (Chakrabarti ve Baron-Cohen, 2006; Salazar, 2016). Bulgularımızla örtüşen bu sonuçlar kadınların duygusal olmaları, psikolojik olarak hassas ve duyarlı yapıya sahip olmalarıyla açıklanabilir. Pek çok açıdan ayrıcalık olarak kabul edilebilecek bu özellik, yaşamlarının tüm boyutlarında kendisini hissettirmektedir.

Araştırmada katılımcıların devam ettikleri sınıf değişkeni ile MÖ puan ortalaması ve *Sevecenlik*, *Paylaşımın Bilincinde Olma* ve *Bilinçli Farkındalık* boyutlarında 1. Sınıflar lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Çingöl ve arkadaşlarının (2018) yaptığı çalışmada da katılımcıların sınıf düzeyleri ile merhamet puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Araştırmada, 2. Sınıf öğrencilerinin puanı 4. Sınıf öğrencilerinin puanından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Başer ve Tekin'in (2019) yapmış oldukları çalışmaya göre de katılımcıların merhamet düzeyleri ve *Sevecenlik* alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buna göre 3. Sınıfta olanların merhamet düzeylerinin 4. Sınıfta olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Midlarsky ve Hannah'ın (1985) yapmış oldukları araştırmada da, öğrencilerin

sınıfları yükseldikçe merhamet düzeylerinin de düştüğü saptanmıştır. Araştırmacılar, ilköğretim öğrencilerinin, lise öğrencilerine göre; lise öğrencilerinin de üniversite öğrencilerine göre daha fazla yardım davranışında bulduklarını tespit etmişlerdir. Kapıcıoğlu'nun (2019) çalışmasında ise katılımcıların sınıf düzeyleri ile merhamet puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı ve bütün sınıflardaki öğrencilerin merhamet puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu da aile gelir durumuna göre MÖ ve *Sevecenlik* alt boyutlarında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın saptanmasıdır. Aile gelir durumunda MÖ ve *Sevecenlik* alt boyutunda ortalaması en yüksek grup düşük gelir seviyesine sahip olanlardır. MÖ genelinde ve *Sevecenlik* alt boyutu bakımından düşük gelirli grup ile yüksek gelire sahip olan gruplar arasında düşük gelirli olanlar lehine bir farklılaşma söz konusudur.

Araştırmanın bir diğer sonucu da örneklemin yaşadıkları yer ve aile yapısı değişkenleri ile MÖ puanları arasındaki ilişkiye dairdir. Yaşadıkları yer değişkenine göre, *Paylaşımların Bilincinde Olma* alt boyutu dışında MÖ geneli ve diğer alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. *Paylaşımların Bilincinde Olma* boyutunda köyde yaşayan bireylerin puan ortalamasının daha yüksek çıkması, kırsalın kendi dinamikleri çerçevesinde aile bağlarının daha güçlü olmasıyla ve köydeki yapılan işlerde kişilerarası yardımlaşma ve dayanışmanın daha fazla olmasıyla ilişkilendirilebilir. MÖ genel puanı ve alt boyutları ile öğrencilerin aile yapısı değişkeni arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur ($p>.05$). Çingöl ve arkadaşları (2018) ile İşgör (2017: 431) de çalışmalarında araştırma sonuçlarımıza benzer olarak öğrencilerin merhamet düzeylerinin ailenin yaşadığı yer değişkenine göre farklılaşmadığını saptamışlardır. Bu sonuç, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, sosyal medya araçlarının kullanımının artması ve kentleşmenin de etkisiyle kırsalda, ilçe ya da büyükşehirde yaşayan bireylerin yaşam tarzı açısından benzer özellikler göstermesi ile açıklanabilir (İşgör, 2017: 433). Candemir (2019) de, çalışmasında katılımcıların aile yapısı ile merhamet düzeyi arasında anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir.

Araştırmada son olarak aile tutumu ile MÖ arasındaki ilişki incelenmiştir. Aile tutumu değişkenine göre MÖ'nün *Bilinçli Farkındalık* alt boyutunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. Aile tutumu "aşırı ilgili" olan grubun ortalaması, "ilgisiz" olan grubun ortalamasından daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuç, ilgili aile tutumunun merhamet üzerinde olumlu bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar, bireyin aile yaşantısının ileriki yaşamının üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Kişinin aile yaşamında karşılaştığı olumlu tavırlar, sonraki yaşamını olumlu yönde etkileyebilmekte ve daha merhametli ve hoşgörülü olmasına katkı sağlayabilmektedir (Çapçioğlu, 2015). Çocukluk yıllarında yetiştirilme tutumu onun ileriki yıllarda daha merhametli bir birey olma ihtimalini arttırmaktadır (Neff, 2003). Yapılan bir araştırmada, bireyin sevecenliğinin ebeveyn-çocuk ilişkisine dayandığı, ılımlı bir aile içerisinde büyüyen kişilerin hayata daha güvenilir baktıkları ve başkalarına karşı daha fazla yakınlık duygusu taşıdıkları tespit edilmiştir (Akdeniz, 2014). Başka bir çalışmada ise aile içinde karşılaşılan olumsuz tutumların ileriki

yaşlarda bireyin kendisini değersiz hissetmesine ve olumsuz davranış sergileyen bir kişi olmasına neden olabileceğini göstermiştir (Sayar, 2011).

Sonuç olarak bu araştırmadan elde edilen bulgular kapsamında, sosyal hizmet öğrencilerinin merhamet düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Öğrencilerin merhamet düzeylerinin aile yapısı ve yaşadığı yer değişkenlerinden etkilenmediği, cinsiyet, devam ettiği sınıf düzeyi, ailenin geliri ve aile tutumu durumu değişkenlerinden ise etkilendiği saptanmıştır. Temelde bir yardım mesleğini icra edecek geleceğin sosyal hizmet uzmanlarının çalışacağı hedef kitle dikkate alındığında, merhamet duygusunun ne denli önemli olduğu görülmektedir. Bu nedenle sosyal hizmet bölüm müfredatlarında merhamet gibi manevi değerlere yönelik ders sayılarının artırılması önerilebilir. Ayrıca çalışmanın farklı değişkenler ve daha geniş örneklem gruplarıyla yapılması da önerilebilir.

Araştırmaya İlişkin Etik Bilgiler

Araştırma için, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinden 16.02.2020 tarihli ve 2020/296 sayılı karar numarası ile Etik Kurul izni alınmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Araştırmacıların çalışmaya katkı oranları ise, 1. yazarın %35, 2. yazarın %33, 3. yazarın %32 şeklindedir.

Çatışma Beyanı

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, S. (2014). *Farklı merhamet düzeylerine sahip üniversite öğrencilerinde depresyon, anksiyete, stres ve duygusal zekanın incelenmesi*. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi. Konya.
- Akdeniz, S. & Deniz, M. E. (2016). Merhamet ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 4(1), 50-61.
- Akın, Ş. H. (2018). Merhamet kavramı ve Schopenhauer'in merhamet yaklaşımının değerlendirilerek farklı düşünürlerin görüşleriyle karşılaştırılması. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 5(3), 126-131.
- Aktaş, V., & Coştur, R. (2007). Sorumluluk yüklemesi çerçevesinde öfke ve sempati duyguları ile yardım etme ve saldırganlık davranışları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 22 (59), 15-37.
- Atalay H, (2018). Merhamet. *PsikeArt, Dergisi*, Mart-Nisan. Erişim tarihi: 8 Mart 2020. Erişim adresi: <https://hakanatalay.wordpress.com/2015/02/24/merhamet/>
- Badger, K., Royse, D., & Craig, C. (2008). Hospital social workers and indirect trauma exposure: an exploratory study of contributing factors. *Health & Social Work*, 33(1), 63-71.
- Barlow, C., & Hall, B. L. (2007). 'What about feelings?': A study of emotion and tension in social work field education. *Social Work Education*, 26(4), 399-413.
- Başer, D. & Tekin, H. H. (2019). Sosyal hizmet öğrencilerinin merhamet ve özgecilik düzeylerinin

- incelenmesi. M. Kıriloğlu ve H. H. Tekin (Ed.). *Güncel Sosyal Hizmet Çalışmaları* içinde (s. 82-89). Konya: Çizgi Yayınevi.
- Benazus, H. (2009). *Mevlâna felsefesi çağlar ötesini aydınlatan ışık*. 9. Baskı. İstanbul: Bizim Kitaplar Yayınevi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 14. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Candemir, M. L. (2019). *Engelli çocuğa sahip olan ve olmayan ebeveynlerin öz anlayış, kişilik ve merhamet özelliklerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Chakrabarti, B., & Baron-Cohen, S. (2006). Empathizing: neurocognitive developmental mechanisms and individual differences. *Progress in Brain Research*, 156, 403-417. doi:10.1016/S0079-6123(06)56022-4
- Cingel, M. (2009). Compassion and professional care: exploring the domain. *Nursing Philosophy*, 10,124-136. doi: 10.1111/j.1466-769X.2009.00397.x
- Çalışkan Akçetin, N. (2016). Merhamet ve devlet: Schopenhauer. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 71-86 .
- Çapan, M. (2019). *Üniversite öğrencilerinin merhamet ve öz-anlayış düzeylerinin kişilik özellikleri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Çapcıoğlu, İ. (2015). Ailede merhamet ve merhametsizliğin yansımaları. *Diyanet Aylık Dergi*, 199, 30-33.
- Çingöl, N., Çelebi, E., Zengin, S. & Karakaş, M. (2018). Bir sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin merhamet düzeylerinin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 21, 61-67. DOI: 10.5505/kpd.2018.65487
- Dalgacı, B. & Gürses, İ. (2018). Merhametin sağlık hizmetlerindeki yeri ve önemi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 181-204. doi: 10.30561/sinopusd.426996
- Deane-Drummond, C. (2017). Empathy and the evolution of compassion: from deep history to infused virtue. *Zygon*, 52(1), 258–278. doi:10.1111/zygo.12317
- Demirel, H., & Buğdaycı, S. (2019) Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin olumlu sosyal davranış eğilimlerinin incelenmesi. *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 55-59.
- Doğan, M. (1996). *Büyük Türkçe Sözlük*. 11. Baskı. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Doğan Yüksekol, Ö., Orhan, İ., Yıldız, E., & Yılmaz, A. N. (2020). Ebelik bölümü öğrencilerinin merhamet düzeylerinin belirlenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 8(3), 566-577.
- Fuller, R. C., & Myers, R. R. (1941). The natural history of a social problem. *American Sociological Review*, 6(3), 320-329.
- Gall, M. D., Barg, W. R., & Gall, J. P. (1996). *Educational research: an introduction*. 6111 ed. New York: Longman.
- Gilbert, P., & [Irons, C.](#) (2005). Focused therapies and compassionate mind training for shame and

- self-attacking. In P. Gilbert (Ed.), *Compassion: Conceptualisations, Research and Use in Psychotherapy* (p. 263-325), Routledge.
- Gilbert, P., & Choden. (2014). *Mindful Compassion*. USA: New Harbinger Publications.
- Goleman, D. (2006). *Sosyal zeka insan ilişkilerinin yeni bilimi*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gök, G. A. (2015). Merhamet etmenin dayanılmaz ağırlığı: Hemşirelerde merhamet yorgunluğu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 299-313.
- Hökelekli, H. (2008). *Psikolojiye Giriş*. Bursa: Düşünce Kitabevi Yayınları.
- İşgör, İ. Y. (2017). Merhametin Öznel İyi Oluş Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(2), 425-436. doi: 10.21547/jss.290441
- Johnson, B. (2005). Overcoming "doom and gloom": empowering students in courses on social problems, injustice, and inequality. *Teaching Sociology*, 33, 44-58.
- Jöreskog, K. G., & Sorbon, D. (1996). *Lisrel 8 reference guide 2*. Lincolnwood: Scientific Software International.
- Kapıcıoğlu, S. (2019). *Üniversite öğrencilerinde merhametin yordayıcıları olarak mutluluk ve kişilik özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Karasar, N (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karataş, Z., & Öksüz, M. (2020). Sosyal çalışmacı adaylarının koşulsuz kendini kabul etme ve merhamet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(4), 2547-2559.
- Midlarsky, E., & Hannah, M. E. (1985). Competence, reticence, and helping by children and adolescents. *Developmental Psychology*, 21(3), 534- 541.
- Morrison E. W., & Robinson, S. L. (1997). When employees feel betrayed: a model of how psychological contract violation develops. *Academy of Management Review*, 22(1), 226- 256.
- Nas, E. & Sak, R. (2020). Merhamet ve merhamet odaklı terapi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (1); 64-84.
- Neff, K. D. (2003). The development and validation of a scale to measure self compassion. *Self and Identity*, 2, 223-250.
- Neff, K. D., & Pommier, E. (2013). The relationship between self-compassion and other-focused concern among college undergraduates, community adults, and practicing meditators. *Self and Identity*, 12,160–176.
- Pashkevich, A.V. (2011). Uppergrade students attitudes toward social problems. *Russian Education and Society*, 53(1), 79–87.
- Polat, F. (2016). *Merhamet yorgunluğu düzeyinin çalışma yaşam kalitesi ile ilişkisi: sağlık profesyonelleri örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Pommier, E. A. (2011). The compassion scale. Dissertation abstracts international section a. *Humanities and Social Sciences*, 72,1174.
- Radey, M., & Figley, C. R. (2007). The social psychology of compassion. *Clinical Social Work*

Journal, 35(3), 207-214.

- Salazar, L.R. (2016). The relationship between compassion, interpersonal communication apprehension, narcissism and verbal aggressiveness. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 4(1), 1-14.
- Sayar, K. (2011). Şiddet ve merhametsizliğin kökenleri. *Diyanet Aylık Dergisi*, 244, 23-24.
- Segal, E. A. (2007). Social empathy: A new paradigm to address poverty. *Journal of Poverty*, 11(3), 65-81.
- Staub, E. (1979). *Positive social behavior and morality: Vol. 2. Socialization and development*. New York: Academic Press.
- Strauss, C., Taylor, B.L., Gu, J., Kuyken, W., Baer, R., Jones, F., & Cavanagh, K. (2016). What is compassion and how can we measure it? A review of definitions and measures. *Clinical Psychology Review*, 47, 15-27.
- Tatum, K.J. (2012). *Adherence to Gender Roles as a Predictor of Compassion and Self-Compassion in Women and Men*. Doctoral Dissertation, Baylor University.
- TDK. (2020). *Türk Dil Kurumu Güncel Sözlüğü*. Erişim tarihi, 12 Aralık 2020, erişim adresi, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=arama&guid=TDK.GTS.5a64f076384a46939911.
- Yılmaz, G. & Üstün, B. (2018). Hemşirelerde profesyonel yaşam kalitesi: Merhamet memnuniyeti ve merhamet yorgunluğu. *Journal of Psychiatric Nursing*, 9(3), 205-211. DOI: 10.14744/phd.2018.86648
- Zastrow, C.(2013). *Sosyal hizmete giriş*. Nika Yayınevi, Ankara.